

УДК 378.147

Т.О. Семакова, к.пед.н., старший викладач,
Одеський національний політехнічний університет,

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА ЯК ШЛЯХ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

У статті розглянуто питання про роль науково-дослідницької роботи викладачів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації у процесі формування власної професійної компетентності.

У статті розглянуто питання про роль науково-дослідницької роботи викладачів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації у процесі формування власної професійної компетентності.

Вступ. Розгляд питання про роль, особливості і шляхи підготовки викладачів вищих навчальних закладів (ВНЗ) I-II рівнів акредитації до проведення індивідуальної науково-дослідницької діяльності є актуальним з кількох причин.

По-перше, компетентнісний підхід до розгляду шляхів формування професійної компетентності викладачів ВНЗ I-II рівнів акредитації передбачає розгляд навчально-дослідницької діяльності одночасно як однієї зі складових професійної компетентності та як одного зі шляхів її формування. Зокрема, аналіз наукової літератури [1-4] дав підстави для твердження, що професійна компетентність включає: *ціннісно-орієнтовану; загальнокультурну; комунікативну; інформаційно-технологічну компетентність; компетентність соціальної взаємодії та особистого саморозвитку*, а також *когнітивну компетентність* як комплексну компетентність, що забезпечує процес самостійної навчально-пізнавальної та дослідницької діяльності викладача. Остання передбачає вміння ефективно планувати, організовувати свою освітню діяльність, володіти способами аналізу й рефлексії своєї діяльності по освоєнню знань на основі вимог відповідної функціональної грамотності, що дозволить викладачу розуміти наукову картину світу та мати навички пошуково-дослідницької діяльності.

По-друге, сьогодні в нових соціально-економічних умовах спостерігається стрімкий розвиток інтересу керівників та педагогічних працівників ВНЗ I-II рівнів акредитації до проведення наукових досліджень та експериментальної роботи в своїх навчальних закладах. З одного боку, це явище говорить про усвідомлення педагогічними колективами навчальних закладів необхідності докорінних перетворень в освіті. З іншого боку, - про усвідомлення ними своєї відповідальності за ці перетворення і необхідності підвищення свого науково-педагогічного рівня.

По-третє, за сучасними вимогами у сфері освіти при проведенні атестації викладачам рекомендовано представити портфоліо, одним з розділів якого може бути науково-дослідницька, методична діяльність викладача. А тому викладачам варто звернути увагу на перелік методичних матеріалів, що поміщаються в цей розділ, і які свідчать про професіоналізм педагога.

До їх складу відносяться наступні матеріали:

- обґрунтування вибору навчальної програми і комплекту навчально-методичної літератури, освітніх технологій, які використовуються в роботі;
- матеріали, які містять обґрунтування використання атестованим в своїй практиці тих або інших засобів педагогічної діагностики для оцінки освітніх результатів;
- використання інформаційно-комунікативних технологій в навчальному процесі, технологій навчання студентів з проблемами розвитку і т. п.;
- робота в методичному об'єднанні, співпраця з міським науково-методичним центром, вузами та іншими установами;
- участь в професійних і творчих педагогічних конкурсах, в тижнях дисциплін;
- організація і проведення семінарів, «круглих столів», майстер-класів і т. п., проведення наукових досліджень, розробка авторських програм;
- написання рукописів кандидатської або докторської дисертації, підготовка творчого звіту, доповідей, статей.

Метою статті є розкриття ролі науково-дослідницької роботи викладачів ВНЗ I-II рівнів акредитації у процесі формування власної професійної компетентності.

Матеріал і результати дослідження. За визначенням *науково-дослідницька діяльність* - це один з видів діяльності педагога, спрямований на пізнання й перетворення педагогічної реальності на основі досягнень педагогічної науки та застосування наукових методів; результатом цієї діяльності є отримання нового педагогічного знання та досвіду й розвиток методологічної культури педагога-дослідника.

Науково-дослідницьку роботу викладачів коледжу можна називати науково-методичною роботою у зв'язку з особливістю предмету її дослідження, а саме, методики викладання різних дисциплін.

Головна мета науково-методичної роботи викладача має двоїстий характер, а саме: передбачає підвищення професійної кваліфікації та науково-методичного рівня

педагогічних кадрів, а також забезпечує навчально-виховний процес науково обґрунтованими засобами навчання (програмами, планами, підручниками та навчальними посібниками, засобами наочності, комп'ютерними програмами і т. ін.).

Обидві сторони основної мети тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені. Йдеться передусім про розвиток викладача як творчої особистості, про перемикання його з споживчого типу на самостійний пошук методичних рішень.

Відмінність науково-методичної роботи викладачів від традиційної навчально-методичної роботи полягає не в оволодінні уже існуючими в науці знаннями і не у привласненні чужого досвіду викладання, а в самостійному знаходженні, видобутку нового знання.

Таким чином, науково-методична робота викладача представляє собою наукове дослідження, метою якого є отримання своїх власних, тобто авторських висновків і результатів теоретичного і практичного характеру в галузі викладання конкретної дисципліни і в рамках обраної теми. Сутністю дослідницької діяльності педагога є постановка і проведення педагогічного експерименту.

Сучасний освітній заклад надає широкі можливості для вибору викладачем форми проведення власного дослідження. У цьому ряду можуть бути названі: робота над індивідуальною методичною темою, участь у дослідно-експериментальній роботі різного рівня (індивідуального, локального, регіонального, федерального), виконання дисертаційного дослідження. Вершиною професійного та особистісного росту є спроможність викладача здійснювати індивідуальну науково-дослідницьку діяльність, яка може бути представлена роботою над методичною темою та виконанням дисертаційного дослідження на матеріалі і базі освітнього закладу.

Засобами зростання дослідницької компетентності викладача є різні організаційні форми педагогічних спільнот. В системі післявузівської освіти склалися як індивідуальні, так та групові форми підготовки педагогів до ведення науково-методичної роботи. Формами, що можуть бути реалізовані на базі освітнього закладу, є: педагогічні семінари, які проводить науковий керівник або науковий консультант навчального закладу; «круглий стіл», конференція і т. д., тобто семінар, в якому активну участь бере більше число педагогів; майстерня або майстер-клас; малі педагогічні ради; психолого-педагогічні консиліуми, які використовуються у ситуаціях, що вимагають швидкого, адекватного та сумісного педагогічного реагування; педагогічний клуб, який є однією з відкритих форм науково-методичної роботи, і

передбачає добровільні збори учасників на основі інтересу до проблем освіти; творчі групи - мобільні об'єднання педагогів навчального закладу, які створюються на обмежений часовий період для вирішення конкретної педагогічної проблеми, наприклад, на час підготовки педагогічної ради, науково-практичної конференції та ін.; творчі лабораторії - добровільні об'єднання педагогів, створені для вирішення однієї або декількох найбільш актуальних проблем життєдіяльності установи.

Стимулювання інтересу до інноваційних процесів здійснюється через використання активних методів і форм проведення занять: дискусій, ділових ігор, конференцій, презентацій творчих робіт, «круглих столів».

Окремо зупинюся на такій індивідуальній формі дослідження, як виконання дисертаційного дослідження на матеріалі та базі освітнього закладу.

Зміст діяльності викладача при виконанні дослідження полягає в наступному:

1) вміти вибрати напрямок дослідження та самостійно або за допомогою консультанта сформулювати тему, яка була б актуальна, а її розробка несла б у собі теоретичну новизну і представляла б практичний інтерес;

2) ознайомитися з теоретичними основами та науково-термінологічним апаратом методики викладання конкретної дисципліни та її базисних наук - дидактики та психології, з'ясувати для себе основні методичні категорії і вміти правильно користуватись методичною термінологією;

3) оволодіти навичками науково-дослідної роботи, тобто вміти: обґрунтувати актуальність теми дослідження, сформулювати її основну мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу і передбачуваний практичний вихід дослідження, відібрати необхідні методи дослідження і вміти ними користуватися в ході намічених пошуків; вести самостійний бібліографічний пошук, працювати з теоретичної літературою в руслі обраної теми, аналізувати, узагальнювати, оцінювати практичну значимість наявних даних і на цій основі робити самостійні висновки; розробити на основі отриманих теоретичних даних практичні навчальні матеріали та посібники; користуватися різними методиками експериментально-педагогічних досліджень і проводити пробне навчання за розробленої автором моделі і власними дидактичними матеріалами; показати шляхи впровадження отриманих теоретичних авторських висновків і авторських розробок у практику навчання у навчальному закладі, а також намітити перспективи подальшого дослідження з розроблюваної проблеми.

Початком дисертаційного дослідження може стати методична тема педагога, яка традиційно була формою самоосвіти і підвищення кваліфікації одночасно.

У процесі вибору проблеми для дослідження викладачу можуть бути запропоновані наступні рекомендації:

1. При виборі методичної теми доцільно керуватися такими мотивами, як необхідність вирішення конкретної проблеми освіти, розширення інформованості в професійно важливих питаннях, ознайомлення з результатом досліджень в галузі психології, педагогіки, методики і ін.

2. Проблема, розв'язувана в процесі роботи над методичною темою, повинна бути дійсно вирішена за конкретний час.

3. Для вирішення проблеми бажано розробляти щось конкретне, наприклад, навчальну програму чи програму факультативу; будь-якої механізм (управлінський, освітній чи виховний); яку-небудь систему (наприклад, систему різнорівневих домашніх завдань, систему діагностики) і т. ін.

Висновки. Науково-дослідницька діяльність педагогів є актуальною потребою сьогодення. У викладачів ВНЗ I-II рівнів акредитації існує можливість і необхідність проведення науково-дослідницької роботи. Зазначені вище сучасні форми організації науково-методичної роботи в коледжах і проведення власне педагогічного експерименту інтегрують в собі методи класичного наукового експерименту, теоретичного дослідження і дослідницького пошуку, а також актуалізують потребу в колективних формах дослідницької діяльності. Викладач, здатний і готовий до здійснення інноваційної діяльності в навчальному закладі, може відбутися тоді, коли він усвідомлює себе як професіонал, має установку на творче сприйняття наявного інноваційного досвіду та його необхідне перетворення.

Література

1. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Харківський держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Харків, 2004. – 20 с.
2. Козырева О. А. Компетентность современного учителя: современная проблема определения понятия [Текст] / О. А. Козырева // Стандарты и мониторинг в образовании : науч.-информ. журн. – 2004. – №2. – С. 48-51.
3. Крайнова Е. А. Профессиональная подготовка будущих инженеров-механиков в области информационных технологий. Автореф. дисс. канд. пед. наук / Нижний Новгород – 2007. – 20 с.
4. Давыдов, В. П. Методология и методика психолого-педагогического исследования [Текст] / В. П. Давыдов, П. И. Образцов, А. И. Уман. – М. : Логос, 2006. – С. 94 – 97.